

ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม Strategies for Solving Narcotic Drug Problems Based on Power of Community Networking

เรณู ไชยวุฒิ*

Renoo Chaiwut

นรินทร์ สังข์รักษา**

Narin Sungruga

■ บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน (2) ศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม (3) ร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม และ (4) รับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบันโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมาย 7 คนเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด และวิเคราะห์ SWOT Analysis, TOWS Matrix, PESTEL และ 7's ของ McKinsey ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกการวิจัยเชิงคุณภาพ 2 แห่ง ขั้นตอนที่ 3 เพื่อร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมใช้เทคนิคการวิจัยเชิงอนาคต

* นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Ph.D. student on Doctor of Philosophy Program in Development Education, Silpakorn University.

** ศาสตราจารย์. รักษาการแทนคณบดีสำนักวิชาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

** Professor. Acting dean, Faculty of Education, Walailuk University.

Received: 10 July 2024 Revised: 30 January 2025 Accepted: 11 February 2024

แบบ EDFR โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 17 คน ตามเกณฑ์ที่กำหนด ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอและรับรองยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม จัดประชุมเชิงนโยบาย โดยการประชุมเชิงนโยบายกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 16 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

(1) สภาพการณ์ปัญหาเสพติดประเทศไทย มีสถานะเป็นตลาดหรือเป็นทางผ่านของยาเสพติดในระดับภูมิภาค โดยอาศัยความพร้อมทางด้านระบบการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ รวมถึงการใช้ด่านพรมแดน และช่องทางธรรมชาติตามแนวชายแดน ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในสถานะประเทศลำเลียงยาเสพติด

(2) ผลการศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของครอบครัวและชุมชน ให้ความรู้และสนับสนุนการทำงานของชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสภาพจิตใจ ให้สามารถกลับมาอยู่ในสังคมชุมชนได้อย่างปกติ

(3) ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหายาเสพติดในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 2 บูรณาการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างองค์ความรู้

และพัฒนากระบวนการในการบำบัดรักษา แก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพและผู้ติด และยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบ กลไก และโครงสร้างพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพเอื้อต่อการปฏิบัติงาน

(4) ผลการนำเสนอและรับรองยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ายุทธศาสตร์ดังกล่าวมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, ยาเสพติด, พลังเครือข่ายชุมชน, แบบมีส่วนร่วม

■ Abstract

This policy research aims to (1) study the situations of narcotic drug problems in current Thai society (2) study the good practices of problem solving based on the power of community networking (3) draft strategies for solving narcotic drug problems based on the power of community networking and (4) endorse the strategies. The research was divided into 4 steps. Step I: Study on situations related to narcotic drug problems document analysis and in-depth interview with 7 key informants. The collected data were then analyzed via SWOT Analysis, TOWS Matrix, PESTEL and 7's McKinsey. Step II: Study on the good practices of

how to solve problems under community networking via in-depth interview with dwellers living at 2 community sites. Step III: Draft the strategies for solving of narcotic drug problems under the community networking. This was accomplished by future EDFR research technique with the 17 selected experts. Step IV: Propose and endorse the strategies. This was implemented through a forum of policy meetings among 16 stakeholders and content analysis of the collected data.

The results revealed the following:

1. The current situation of narcotic drug problems in Thailand is known as the large market or gateway of narcotic drugs in regional areas. This relied on convenient facilities in the international transportation system, including border check points and natural channels along borders. Accordingly, Thailand has been subjected to the status of a narcotic drug transporting country.

2. Considering the good practices of solutions for narcotic drug problems based on the power of community networking, the roles of family and community were prioritized. On the basis of each community identity, education and social activity support for changing the mind and behavior for community reintegration must be emphasized.

3. The strategies for solving narcotic drug problems based on the power of

community networking include vision, missions and 4 strategies as: (1) Strategy I: the manipulation of law measurements enabling to prevent and solve the varying problems associated with narcotic drugs in Thai society. (2) Strategy II: the integration of prevention and solving of drug problems on the basis of the power of community networking. (3) Strategy III: the enhancement of fundamental knowledge and the process development for the treatment and rehabilitation of drug addicts and users. (4) Strategy IV: the development of a system, mechanism and infrastructure that facilitate efficient performance. Finally,

4. In terms of the strategy proposal and endorsement, all the stakeholders agreed that the proposed strategies are correct, appropriate, and with the possibility to practice in real situations at the highest level.

Keywords : Strategy/ Narcotic Drugs/ Power of Community Networking / Participation

■ บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมานานและเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้านสังคมก็จะมีปัญหาที่เป็นผลพวงมาจากปัญหายาเสพติด คือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายัยรุ่น ปัญหาการพนัน ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแพร่ระบาด

ของโรคต่าง ๆ ในกลุ่มผู้เสพยาเสพติดด้วยกัน และด้านความมั่นคงของชาติ ถือเป็นพิษร้ายรุนแรงสำหรับประเทศชาติเพราะหากประชากรของชาติติดสารเสพติดจำนวนมาก ประเทศชาติก็จะอ่อนแอ เศรษฐกิจเสียหาย และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมาอีกมากมายก็จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งประเทศไทยมีการจัดทำกรอบแนวคิด และทิศทางของนโยบาย และแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมีกรอบแนวคิดที่สำคัญหลัก ๆ ได้แก่ (1) ใช้สาธารณสุขสนุนทางในการแก้ปัญหา ลดอุปสงค์โดยการให้ความสำคัญกับสุขภาพ สิทธิมนุษยชน และความปลอดภัย บริหารจัดการผู้เสพตามกรอบแนวคิดใหม่ เสริมสร้างประสิทธิภาพการป้องกันและการบำบัดรักษาที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมและเพียงพอ รวมถึงการกำหนดนโยบาย หรือปรับปรุงกฎหมายให้สามารถเข้าถึงสารเสพติดเพื่อใช้ประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ (2) ดำเนินกระบวนการยุติธรรมบนฐานแนวคิดสิทธิมนุษยชน ปรับนโยบายทางอาญาแบบอ่อนตัว กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมตามสัดส่วนความผิด พัฒนามาตรการทางเลือกแทนการลงโทษทางอาญา และไม่มีการตอบสนองที่รุนแรงเกินจำเป็น (3) ยุติแนวคิด “ยาเสพติดเป็นอาชญากรรม” ส่งเสริมการพัฒนาทางเลือกในการจัดการปัญหายาเสพติดรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ลดการตีตราทางสังคม มุ่งเน้นการฟื้นฟูทรัพยากรมนุษย์ ให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ (4) มุ่งปราบปรามทำลายเครือข่ายรายสำคัญ ลดอุปทานโดยเน้น

การปราบปรามทำลายโครงสร้างการค้ายาเสพติดรายใหญ่และองค์กรอาชญากรรมรายใหญ่ที่เป็นแกนหลักสำคัญ รวมทั้งเฝ้าระวังการค้าและการเสพยาเสพติดในรูปแบบใหม่ที่กำลังแพร่ระบาดและมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกมิติ ยึดหลักความรับผิดชอบร่วมกัน คำนึงถึงการบูรณาการ และการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการจัดการปัญหายาเสพติด (Office of the Narcotics Control Board. 2023, p.3) โดยก่อนหน้านี้มีการดำเนินการในมาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเน้นพัฒนาความร่วมมือเชิงรุกในทุกมิติ เพื่อกดดันและยุติบทบาทแหล่งผลิตภายนอกประเทศ ตลอดจนสร้างความร่วมมือเพื่อสกัดกั้นสารตั้งต้น เคมีภัณฑ์ และอุปกรณ์การผลิต เปิดปฏิบัติการร่วมสามเหลี่ยมทองคำ 1511 ภายใต้แผนปฏิบัติการร่วมแม่น้ำโขงปลอดภัย เพื่อควบคุมยาเสพติด 6 ประเทศ ระยะ 4 ปี (ปี 2562 - 2565) ประกอบด้วย ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศไทย ซึ่งเป็นการลดทอนยาเสพติดมิให้ถูกลำเลียงข้ามชายแดนมายังประเทศไทยหรือไปยังประเทศต่าง ๆ มาตรการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานความมั่นคง เพื่อยกระดับการสกัดกั้นยาเสพติด สารตั้งต้น และเคมีภัณฑ์ โดยเพิ่มความเข้มงวดในช่องทางตามแนวชายแดนใน 15 จังหวัด 40 อำเภอ 19 ช่องทางทางท่าอากาศยานนานาชาติ และทางท่าเรือ ส่งผลให้สามารถสกัดกั้นยาบ้าไม่ให้เข้าประเทศ

และพื้นที่ตอนในซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมาตรการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดนโดยจัดตั้งชุดปฏิบัติการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดน ทั้งหมดตามเป้าหมาย 1,140 หมู่บ้าน/ชุมชน (Ministry of Justice, 2020)

จากผลการสำรวจสภาพปัญหาเสพติดในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน รอบที่ 2 ของปีงบประมาณ 2566 พบว่า หมู่บ้าน/ชุมชนทั้งประเทศจำนวน 82,522 หมู่บ้าน มีหมู่บ้าน/ชุมชนที่ไม่พบปัญหาเสพติด จำนวน 81,831 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 76.14 หมู่บ้านที่พบปัญหาเสพติดจำนวน 19,691 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 23.86 ประกอบด้วย หมู่บ้าน/ชุมชนที่พบผู้เสพ จำนวน 16,217 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 19.65 หมู่บ้าน/ชุมชนที่พบผู้ค้า จำนวน 469 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0.57 และหมู่บ้าน/ชุมชนที่พบทั้งผู้เสพและผู้ค้า จำนวน 3,005 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.64 (Office of the Narcotics Control Board, 2023, p.1) ในขณะเดียวกัน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ในส่วนที่สะท้อนปัญหายาเสพติดในชุมชน พบว่า (1) การพบเห็นปัญหายาเสพติด ประชาชนร้อยละ 7.5 ระบุว่า พบเห็นปัญหา

ยาเสพติด ในชุมชน/หมู่บ้านด้วยตนเอง ร้อยละ 41.0 ระบุว่า ไม่พบเห็น แต่ทราบว่า ในชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติด ขณะที่ ร้อยละ 51.5 ระบุว่า ไม่พบเห็นและไม่ทราบว่า ในชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติด (2) การพบเห็นการซื้อขายยาเสพติด ประชาชนที่พบเห็น/ทราบว่าชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติด ร้อยละ 6.5 ระบุว่าพบเห็นการซื้อขายยาเสพติด ได้ง่าย (ในจำนวนนี้ระบุเหตุผลว่ายาเสพติดมีราคาถูก เป็นต้น) และร้อยละ 0.3 ระบุว่าพบเห็นการซื้อขายยาเสพติดได้ยาก ขณะที่ร้อยละ 65.5 ระบุว่า ไม่พบเห็นแต่ทราบว่า มีการซื้อขายยาเสพติด และร้อยละ 27.7 ระบุว่า ไม่พบเห็นและไม่ทราบว่ามีการซื้อขายยาเสพติด (3) การพบเห็นผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ประชาชนที่พบเห็น/ทราบว่าชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติด ร้อยละ 14.0 ระบุว่า พบเห็นผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ด้วยตนเอง ร้อยละ 82.4 ระบุว่า ไม่พบเห็นแต่ทราบว่า มีผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ในชุมชน/หมู่บ้าน ขณะที่ร้อยละ 3.6 ระบุว่า ไม่พบเห็นและไม่ทราบว่า มีผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด (4) ประเภทของยาเสพติดที่แพร่ระบาด ในชุมชน/หมู่บ้าน ประชาชนที่พบเห็น/ทราบว่าชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติด ระบุประเภทของยาเสพติดใน 5 อันดับแรก ได้แก่ ยาบ้า ยาแก้ไอที่นำมาผสมกับยาอื่นที่ไม่ใช่เพื่อการรักษา เช่น น้ำกระท่อม เบียร์โค้ก เป็นต้น ไอซ์ สารระเหย เช่น กาว เป็นต้น และทามาดอล (ยาแก้ปวดผสมเครื่องดื่ม สีเขียวเหลือง) (5) ช่วงอายุของผู้เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด ประชาชนที่พบเห็น/ทราบว่าชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหายาเสพติดระบุว่าผู้ที่มีอายุ 20-24 ปี ร้อยละ 47.9 เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดมากที่สุด สำหรับ

เด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 4.9 เกี่ยวข้องๆ น้อยที่สุด และ (6) ความเดือดร้อนที่ได้รับจากปัญหายาเสพติด ประชาชนที่พบเห็น/ทราบว่ายามีชุมชน/หมู่บ้านมีปัญหา ยาเสพติดระบุว่าร้อยละ 26.2 ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาเสพติด (ในจำนวนนี้ระบุเรื่องที่ได้รับ ความเดือดร้อน เช่น การเสี่ยงดังก่อความรำคาญ และการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น) ขณะที่ร้อยละ 62.4 ระบุว่า ไม่ได้รับความเดือดร้อน และร้อยละ 11.4 ระบุว่า ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ (Ministry of Digital Economy and Society and Office of the Narcotics Control Board, 2023, pp.1-60) จะเห็นได้ว่า ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สัมฤทธิ์ผลที่เกิดขึ้นนั้นยังคงต้องมีการผลักดันให้ ปรากฏผลดียิ่งขึ้นในมิติของข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อเป็นการกำหนดนโยบายและทิศทางที่เหมาะสมต่อไปเพราะปัญหาเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่ยังคงอยู่ในชุมชน ยังมีกลุ่มเป้าหมายที่ไม่สามารถ หลุดพ้นจากปัญหาเสพติด ทั้งนี้ก่อนหน้านี มีงานวิจัยที่นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการสร้าง ภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและ เยาวชน นอกสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร (Warangkana Chankong & Pajaree Polprasert, 2018, pp.147-159) ซึ่งผลการวิจัยหนึ่ง พบว่า (1) ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ประเมินว่าปัญหาเสพติด ในชุมชนอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยสาเหตุมาจากครอบครัว ชุมชน และจากตัวเด็กและเยาวชน (2) การมีส่วนร่วม ของผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และ (3) แนวทางการสร้าง ภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็ก และเยาวชนนอกสถานศึกษา คือ ควรเริ่มจากที่

ตัวเด็กเป็นลำดับแรกโดยจะต้องสร้างความเชื่อมั่น ในความสามารถตนเองในเด็กและเยาวชนเพื่อให้ ไม่ทดลองเสพติด มีทักษะในการปฏิเสธ เพื่อนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนแนวทาง ด้านชุมชน คือ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ ยาเสพติดแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจ บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ สามารถสนับสนุนเด็กและเยาวชนไม่ให้ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และแนวทางด้าน ครอบครัวควรสร้างความเข้าใจให้แก่คนใน ครอบครัวถึงวิธีการปฏิบัติหากพบว่าสมาชิก ในครอบครัวติดยาเสพติด และงานวิจัยเรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด กองทัพอากาศ พ.ศ.2558-2562 ไปสู่แผนปฏิบัติการ (Phuwadet Sawangsaeng, 2019) โดยผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พ.ศ. 2558 - 2562 มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชาติ โดยนำไปสู่แผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรม ป้องกันและประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการปราบปราม และการข่าว กิจกรรมบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และกิจกรรมประเมินผลและบริหารจัดการ กองทัพอากาศมุ่งเน้นกิจกรรมด้านการป้องกัน ยาเสพติด เพื่อให้กำลังพลที่มีขีดความสามารถ ในการปฏิบัติงานด้วยการจัดกิจกรรมนาร่อง ด้านการป้องกันและประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้ง การจัดทำชุดความรู้การบริหารจัดการชุมชน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด บูรณาการและ สร้างเครือข่ายด้านการปราบปรามยาเสพติด

จะเห็นได้ว่า ในปัญหายาเสพติดจำเป็นต้อง อาศัยการมีส่วนร่วม การบูรณาการ การนำ

พลังเครือข่ายองค์กรและชุมชน ที่ผ่านมามีการปรับปรุงแก้ไขนโยบายเพื่อรองรับปัญหา แต่ไม่สามารถแก้ไขได้ ปัญหายาเสพติดมีการพัฒนาสภาพการณ์เพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสำหรับผู้วิจัยแล้ว สิ่งที่น่าสนใจคือ มาตรการป้องกันยาเสพติดในเรื่องของการนำพลังชุมชนมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งชุดปฏิบัติการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน และการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (Community-based Treatment and Care - CBTx) การพัฒนาศักยภาพครอบครัวให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลภายหลังการบำบัด พัฒนาแนวทางการติดตามการช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด โดยให้อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เข้ามามีบทบาทในการติดตามดูแล และเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องร่วมกับชุดตำบลพัฒนานโยบายยาเสพติดแนวใหม่ พัฒนาศักยภาพศูนย์บริการลดอันตรายจากยาเสพติดภาคประชาสังคมในพื้นที่เพื่อรองรับผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้าถึงได้ยาก และการแก้ไขปัญหผู้ป่วยที่มีอาการทางจิตอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด ส่งผลให้สามารถนำผู้เสพติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในทุกกระบวน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อมีการนำพลังชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแล้ว น่าจะมีสิ่งสำคัญบางประการที่จะทำให้พลังชุมชนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นั่นก็คือ การมียุทธศาสตร์ที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนกระบวนการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนและสังคมที่หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สถานพินิจ

และคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานคุมประพฤติ และสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก และสถาบันบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเอกชนต่าง ๆ และหน่วยงานภาคประชาชนที่ทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ของตนเอง โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำเสนอเพื่อเป็นฐานข้อมูลหนึ่งในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

■ นิยามศัพท์เฉพาะ

ยุทธศาสตร์ หมายถึง หลักวิชาที่ว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหาร ตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม เป็นถึงสิ่งที่มีความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหาร ทั้งในยามสงบและยามสงคราม

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในประเทศไทยที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติโดยการนำจุดแข็งของชุมชนที่มีการรวมตัวกัน มีความไว้วางใจกัน เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกันมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้ชุมชนนั้นสามารถปรับตัว แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตตามปกติของชุมชนได้

การปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม หมายถึง แนวปฏิบัติที่เกิดผลดีในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดจากคนในชุมชนร่วมมือกันให้เกิดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

เครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การรวมตัวกันของชุมชนที่เข้มแข็ง มีความไว้วางใจกัน เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน ส่งผลให้ชุมชนนั้นสามารถปรับตัว แก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่เกิดขึ้น และกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตตามปกติของชุมชนได้

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. เพื่อรับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม

■ วิธีดำเนินการวิจัย (materials and methods)

งานวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิจัย

เชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกับเทคนิคการวิจัยเชิงอนาคตแบบ EDR (Ethnographic Delphi Future Research) กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของปัญหายาเสพติดในสังคมไทย ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อประมวลผลการศึกษาเป็นข้อมูลเบื้องต้นค้นคว้าตำรา เอกสาร บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แหล่งข้อมูลสำคัญคือ ฐานข้อมูลรายงานประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ และสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดหลักเกณฑ์/คุณสมบัติการเลือก 3 ประการ ได้แก่ (1) องค์กรภาครัฐที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา (2) องค์กรภาค

เอกชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา และ (3) หน่วยงานภาคประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา ได้แก่ โครงการ “การสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัดในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ของมูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว และศูนย์สมัชชาต่อต้านและบำบัดยาเสพติด ตำบลภูดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปด้วยวิธีการจัดกลุ่ม/หมวดหมู่แล้วนำเสนอในลักษณะของการบรรยายเชิงพรรณนา โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทำการวิเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่จะสัมภาษณ์ นำเสนอสรุปผลเป็นรายบุคคล และประเมินภาพรวมตามกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เป็นต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดีโดยการวิเคราะห์ด้วยหลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis, TOWS Matrix, PESTEL และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นวิธีการปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ หรือเป็นแนวปฏิบัติที่ดี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมของ

รัฐบาลไทยในปัจจุบัน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเน้นผู้บริหารองค์กรที่มีประสบการณ์และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับงานด้านยาเสพติด ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมีความเที่ยงตรง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเครือข่ายในโครงการ “การสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัดในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ของมูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว และศูนย์สมัชชาต่อต้านและบำบัดยาเสพติด ตำบลภูดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection)

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของรัฐบาลไทยในปัจจุบัน ด้วยการนำข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาพัฒนาเป็นร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค EDR (Ethnographic Delphi Future Research) โดยผู้วิจัยจัดทำร่างยุทธศาสตร์และนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในการร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบ

มีส่วนร่วม ทำการประเมินตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ตามขั้นตอนของเทคนิค EDFR ใช้แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางทำให้ความเห็น ต่อร่างยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) แล้วตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการวัด ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม ซึ่งจะนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พิจารณาเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมา หาค่า IOC ของแบบสอบถาม เพื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามแต่ละข้อ วัดได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการ วัดเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบ วัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อสอบ วัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบ ไม่วัดจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ หาค่าความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence - IOC) เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.60 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหานั้น กล่าวคือ ข้อคำถาม ข้อนั้นใช้ได้ และในการยืนยันความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับคิน จากผู้เชี่ยวชาญสร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิด โดยเพิ่มตำแหน่ง ค่ามัธยฐาน (median) ฐานนิยม (mode) และค่าพิสัย ควอไทล์ (interquartile range) และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

ได้ส่งกลับมาให้ผู้วิจัยส่งกลับคืนให้ผู้เชี่ยวชาญ ชุดเดิมที่ส่งกลับคืน เพื่อพิจารณาคำตอบใหม่ แล้วตอบกลับมาอีกครั้ง เมื่อได้รับแบบสอบถาม กลับคืนมา และได้ดำเนินการวิจัยตามเทคนิค การวิจัยครบทั้ง 3 รอบแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่ได้รับกลับคืนมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้เป็น ร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสถียรโดยใช้ พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อรับรองร่างยุทธศาสตร์ การแก้ปัญหาเสถียรโดยใช้พลังเครือข่าย ชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อรับรอง ร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสถียรโดยใช้ พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยการนำ ข้อมูลจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-3 มาตรวจสอบ และประเมินความเหมาะสมและความสำคัญ มาจัดทำเพื่อรับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา เสถียรโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบ มีส่วนร่วม ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมพิจารณาความตรง ตามเนื้อหา ความครบถ้วน และความสมบูรณ์ ของเพื่อรับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา เสถียรโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบ มีส่วนร่วม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาให้มี เนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วน แล้วทำการตรวจสอบ ความเหมาะสมและรับรองเพื่อรับรอง ร่างยุทธศาสตร์ด้วยการจัดประชุมข้อเสนอเชิง นโยบาย (policy meeting) นำเสนอเพื่อรับรอง ร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสถียรโดยใช้ พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ ผู้บริหารองค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาชน ได้ให้ข้อเสนอแนะ แก้ไข เพิ่มเติมและรับรองร่างยุทธศาสตร์

■ ผลการวิจัย (result)

1. ผลการศึกษาศถานการณ์ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า

1) ประเทศไทยมีสถานะเป็นตลาดหรือเป็นทางผ่านของยาเสพติดในระดับภูมิภาค ซึ่งถูกลักลอบนำเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นในทุกปี ส่วนยาเสพติดนอกภูมิภาคถูกลักลอบนำเข้าทางท่าอากาศยานนานาชาติ และระบบไปรษณีย์กั้นระหว่างประเทศ และรูปแบบการลักลอบนำเข้ามีหลากหลายวิธีแตกต่างกัน โดยมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโอกาส และมาตรการสกัดกั้นปราบปรามของฝ่ายเจ้าหน้าที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบ วิธีการ และพื้นที่นำเข้า โดยเครือข่ายยาเสพติดข้ามชาติอาศัยความร่วมมือทางด้านระบบการคมนาคมขนส่งของประเทศไทยผ่านทางท่าเรือท่าอากาศยาน ไปรษณีย์กั้นระหว่างประเทศ รวมถึงการใช้ด่านพรมแดน และช่องทางธรรมชาติตามแนวชายแดน ทำให้ตกอยู่ในสถานะประเทศล้าเลียงยาเสพติด

2) การค้ายาเสพติดที่เพิ่มระดับความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มการค้าทุกระดับสามารถจัดหายาเสพติดได้หลายชนิด และในปริมาณที่มาก เครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อซื้อขายยาเสพติด ทำให้มีการค้าและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ประกอบกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเยาวชนและวัยรุ่นบางส่วนเปลี่ยนมาใช้สารเสพติดแบบผสมผสานกันหลายชนิด และสามารถใช้อย่างที่ทุกแห่งเป็นที่จัดปาร์ตี้รวมกลุ่มมั่วสุมเสพยาส่งผลให้มีการขยายกลุ่มลูกค้าให้กว้างขึ้น และราคายาเสพติดที่ผลิตได้

ในภูมิภาคมีราคาลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่ที่พบปัญหาการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดรุนแรงอยู่ในจังหวัดหรืออำเภอที่มีความเจริญและประชากรหนาแน่นในแต่ละภูมิภาค

3) สถานการณ์แพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย จำแนกได้ 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้วยยา พบว่า เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เป็นยาเสพติดอันดับหนึ่งที่แพร่ระบาดมาอย่างต่อเนื่อง (2) มิติพฤติกรรม พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ยาบ้า แพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปี ในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โขไซ แพร่ระบาดในกลุ่มที่มีอายุ 30-34 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้มีงานทำ (รับจ้างผู้ใช้แรงงาน) เฮโรอีน แพร่ระบาดในกลุ่มที่มีอายุ 20 - 24 ปี และฝิ่น แพร่ระบาดในกลุ่มเกษตรกร ส่วน Club Drugs แพร่ระบาดในกลุ่มเด็กวัยรุ่น ซึ่งเข้าใจผิดว่าเป็นยาเพื่อความสนุกไม่เป็นอันตราย หรือไม่มีผลข้างเคียงร้ายแรง นำไปสู่การใช้ยาในทางที่ผิด ไม่ว่าจะเป็นยากลุ่มแก๊พแก๊ปวอดหรือไดอะซีแพม อัลปราโซแลม โรฮิปนอล (ยาลึ้นฟ้า) ที่นำมาใช้ในลักษณะ “ยาเสียวสาว” โดยผสมกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ (3) มิติสถานที่แพร่ระบาดของยาเสพติด พบว่า มีการแพร่ระบาดในสถานประกอบการประเภทที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ เช่น หอพักเกสต์เฮาส์ คอนโดมีเนียม บ้านเช่า/ห้องแบ่งเช่า พบผู้เช่า/ผู้พักอาศัยมั่วสุมปาร์ตี้เสพยาเสพติด และซุกซ่อนยาเสพติดไว้ในห้องพัก สถานประกอบการประเภทกิจการขนส่งสินค้า พบผู้ค้ายาเสพติดใช้บริการขนส่งสินค้าโลจิสติกส์ ไปรษณีย์ เป็นช่องทางในการลักลอบส่งยาเสพติด และสถานบริการ/

สถานบันเทิง พบพฤติกรรมลักลอบใช้ยาเสพติด ในสถานบันเทิงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลัง จากคลายมาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 (COVID - 19)

2. ผลศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไข ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชน แบบมีส่วนร่วมในการศึกษาหน่วยงานที่มีผลงาน ที่ถือว่าการปฏิบัติที่ดีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบ มีส่วนร่วม 2 หน่วยงาน พบว่า

1) โครงการ “การสร้างเครือข่ายครอบครัว บำบัดในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” มูลนิธิ สถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และ ครอบครัว พบว่า ผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ ที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ การจัด สร้างฐานข้อมูลเครือข่ายของผู้ปฏิบัติงาน ที่สามารถติดตามการทำงานของเครือข่ายๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพตามแบบฟอร์มสำหรับ ผู้ปฏิบัติงานพร้อมที่ทำงานและที่อยู่โดยละเอียด รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลและ พร้อมที่จะทำงานในชุมชนร่วมด้วย มีแบบ รายงานผลการปฏิบัติงานป้องกันยาเสพติด ในชุมชนแต่ละครั้งที่ให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถ รายงานผลได้อย่างรวดเร็วและตรวจสอบได้ง่าย ตลอดจนสามารถขอความช่วยเหลือจาก เครือข่ายต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ โดยในโครงการ ออกแบบเครือข่ายเป็น 2 ระดับ คือ เครือข่าย ระดับผู้นำ กับเครือข่ายระดับผู้ปฏิบัติ ทำให้เป็น จุดแข็งของการสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัด ในชุมชน ซึ่งในการเริ่มต้นโครงการจะมีการ จัดการประชุมสัมมนาวิชาการเชิงปฏิบัติการ ทางด้านระดับผู้บริหาร และทางด้านระดับ ผู้ปฏิบัติการ เครือข่ายอาสาสมัครฯ และผู้เข้าร่วม

ในโครงการได้รับทราบบทบาทหน้าที่ ความรู้ ความเข้าใจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของ โครงการโดยที่ประชุมได้ทำข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานเพื่อการป้องกัน ยาเสพติดและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยถือว่าปัญหาเสพติดและปัญหาการกระทำผิด ของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ร้ายแรง ของสังคม ทุกคนจะต้องร่วมแรงและร่วมใจ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จ ตามข้อตกลง ร่วมกัน

2) ศูนย์สมัชชาต่อต้านและบำบัด ยาเสพติด ตำบลภูดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ ขับเคลื่อน โดยศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนาสาธิตเกษตรกรรม พบว่า มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่โดยการจัดตั้งสามัคคี เพื่อทำนุบำรุงและสืบสานศาสนา พร้อมช่วยเหลือ โครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในจังหวัด กาฬสินธุ์ และพื้นที่ใกล้เคียง มีการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับตำรวจภูธรจังหวัด กาฬสินธุ์ซึ่งร่วมกับฝ่ายปกครอง องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านและชุมชนเดินหน้า โครงการ “นาคาพิทักษ์ รักษาประชา” ฝึกเข้ม ยุทธวิธีการใช้อุปกรณ์ไม่อันตรายจับเหตุสยบ คนคลุ้มคลั่ง โดยเฉพาะผู้มีอาการทางจิต และเสพยาเสพติด และการรักษาด้วยสมุนไพร ควบคู่กับธรรมะบำบัด ด้วยการให้ผู้ติดยาเสพติด และผู้ป่วยจิตเวชเข้ารับการอุปสมบท เป็นพระภิกษุ สามเณร และใช้พุทธวิธี ให้เกิดการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมและสภาพจิตใจ ให้สามารถกลับมา อยู่ในสังคมชุมชนได้อย่างปกติ

3. ผลการร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบ

มีส่วนร่วม จากการนำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และผลการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน มาวิเคราะห์ เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับการพิจารณาด้วยเทคนิค SWOT Analysis และการหาความสัมพันธ์ด้วยวิธี TOWS Matrix ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดทิศทางยกกว้างกลยุทธ์ โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์จากตอนที่ 1 ได้ร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม รอบที่ 1 ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ โดยนำผลการวิเคราะห์ที่ได้สร้างเป็นแบบสอบถาม (ร่างยุทธศาสตร์) ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ และนำแบบสอบถามไปสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ตามเทคนิคการวิจัยเชิงอนาคตแบบ EDFR เพื่อสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 และได้ผลการการศึกษาดังนี้

รอบที่ 1 จากการดำเนินการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล ผู้วิจัยได้ร่างยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงอนาคตเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research -EDFR) สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ซึ่งในรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

- วิสัยทัศน์ที่เสนอมา มีลักษณะเป็นวิธิดำเนินการ เห็นควรปรับให้เห็นภาพความสำเร็จของชุมชนที่แก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

- กลยุทธ์ควรสอดคล้อง และเน้นการบรรลุเป้าหมายและยุทธศาสตร์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ ตามเป้าประสงค์ที่ถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

- จุดแข็ง และจุดอ่อนที่สำคัญที่สุด คือ ความเข้มแข็งของครอบครัว ความมีวินัยและความนับถือตนเองของผู้ติดยาเสพติด หรือกลุ่มเสี่ยง ควรมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดูแลตนเองของกลุ่มเสี่ยง

- ส่งเสริม สนับสนุนบทบาทขององค์กรภาคเอกชน และครอบครัวในการป้องกันบำบัดรักษา แก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด

ในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เพื่อให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นความคิดเห็นที่พ้องกัน (consensus) เป็นลักษณะของแบบสอบถามปลายปิด เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วงคะแนน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ส่งกลับมาให้ผู้วิจัย โดยการวิเคราะห์คำตอบในรอบที่ 3 เป็นการวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพร้อมข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ จากรอบที่ 2 นำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) อีกครั้ง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบในแต่ละข้อคำถามผลการวิเคราะห์คำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 ที่ได้จาก

การตอบแบบสอบถาม ทำให้ได้ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3. ผลการรับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากการจัดประชุมเชิงนโยบาย (policy meeting) เพื่อรับรองยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีผู้เข้าร่วมจำนวน 16 คน ผ่านรูปแบบการประชุมปกติ มีการนำเสนอข้อสรุปถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ โดยผู้เข้าร่วมประชุมได้พิจารณาความเชื่อมโยงของวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ร่วมกัน และมีความเห็นอย่างฉันทามติ (consensus) โดยที่ประชุมมีมติเห็นพ้องต้องกันในประเด็นต่าง ๆ ของยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมจากผลการวิจัยยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในการประชุมเชิงนโยบายที่ผู้มีส่วนได้เสียยอมรับร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ “แก้ไขปัญหายาเสพติดโดยพลังเครือข่ายชุมชน แบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน”
4 พันธกิจ ได้แก่

1. พัฒนามาตรการทางกฎหมายที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2. ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายชุมชนให้มีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

3. เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและพัฒนากระบวนการในการบำบัดรักษา แก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาและผู้ติดยาเสพติดในกลุ่มเครือข่ายชุมชน

4. พัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันและปราบปรามการค้ายาเสพติดอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบและครบวงจร

4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหายาเสพติดในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 บูรณาการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนากระบวนการในการบำบัดรักษา แก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาและผู้ติดยา

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบ กลไกและโครงสร้างพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพเอื้อต่อการปฏิบัติงานซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม

หมายเหตุ: ผลการสังเคราะห์ในการรับรองร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม. จาก “ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม”

■ สรุปและอภิปรายผล (discussion)

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ว่า ประเทศไทยมีสถานะเป็นตลาดหรือเป็นทางผ่านของยาเสพติดในระดับภูมิภาค ซึ่งถูกลักลอบนำเข้าประเทศเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นในทุกปี ส่วนยาเสพติดนอกภูมิภาค ถูกลักลอบนำเข้าทางท่าอากาศยานนานาชาติ และระบบไปรษณีย์ภัณฑ์ระหว่างประเทศ มีรูปแบบการลักลอบนำเข้ามีหลากหลายวิธีแตกต่างกัน และมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โอกาส และมาตรการสกัดกั้นปราบปรามของฝ่ายเจ้าหน้าที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบ วิธีการ และพื้นที่นำเข้า โดยเครือข่ายยาเสพติดข้ามชาติอาศัยความพร้อมทางด้านระบบการคมนาคมขนส่งของประเทศไทยผ่านทางท่าเรือ ท่าอากาศยาน ไปรษณีย์ภัณฑ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการใช้ด่านพรมแดนและช่องทางธรรมชาติตามแนวชายแดน ทำให้ตกอยู่ในสถานะประเทศล้าเลียงยาเสพติด ส่งผลให้การค้ายาเสพติดมีการเพิ่มระดับความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มการค้าทุกระดับสามารถจัดหา ยาเสพติดได้หลายชนิด และในปริมาณที่มากที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อซื้อขายยาเสพติด การค้าและการแพร่ระบาดจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ตลอดถึงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้เสพที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ค้ายาเสพติดที่ต้องการผลกำไร และขยายกลุ่มลูกค้าให้กว้างขึ้น ส่งผลให้ราคายาเสพติดในท้องตลาดลดลงอย่างต่อเนื่อง จำนวนผู้เสพยาเสพติดเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจาก

การศึกษาของ กรรณทิวา มุณีแนม เมื่อปี 2562 ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตำบลบารเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แล้วพบว่า สภาพปัญหายาเสพติดในพื้นที่ไม่มีผู้จำหน่าย แต่มีผู้เสพยาเสพติดชนิดยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุดอันดับแรก คือ น้ำกระท่อม นอกจากนั้น ยังพบว่าชุมชนมีผู้นำที่มีความสามารถในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้เป็นอย่างดี ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้แก่ ผู้นำชุมชนจะเป็นการสนับสนุน ส่งเสริมในการจัดโครงการกิจกรรมที่ผ่านการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การให้ความรู้ถึงโทษ พิษภัยของยาเสพติด การพัฒนาในด้านการกีฬาและการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว อีกทั้งมีการจัดตั้งกฎระเบียบของตำบลที่เรียกว่า “สุกมปากัด” และมีการจัดตั้งศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดเป็นของตำบลตนเองที่เรียกว่า “บ้านแสนสุข” รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นอกจากนี้ เยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และผู้นำชุมชนตำบลบารเฮาะยังมีบทบาทสร้างความร่วมมือ จากกลุ่มผู้นำด้วยตนเองที่สามารถทำงานเป็นทีมและสร้างระบบเครือข่าย มีรูปแบบบูรณาการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้นำชุมชนให้รวมเป็นหนึ่งเดียวและประชาชนในพื้นที่

จากการวิเคราะห์ปัญหายาเสพติดในครอบครัว ชุมชน และสังคม ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพแวดล้อม หรือปัจจัยภายนอกแบบมหภาค ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

โดยวิธีวิเคราะห์แบบ PESTEL พบว่า

1) ด้านการเมือง (politics) พบว่า รัฐบาลมีนโยบายในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้เสียหายเสพติดด้านการบำบัดรักษาเสพติด ดังนั้น หากชุมชนสามารถคัดกรองและทำการบำบัดรักษาสมาชิกในชุมชนของตนเองได้ ก็จะได้รับ การสนับสนุนด้านการบำบัดรักษาเสพติดจากรัฐบาล

2) ด้านเศรษฐศาสตร์ (economics) พบว่า การที่ราคาเสพติดในท้องตลาดถูกลง ทำให้มีการซื้อ ขาย เพิ่มขึ้น กำลังซื้อสูงขึ้น ทำให้ผู้เสพและผู้ติดยเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ชุมชนจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับสมาชิกในชุมชนของตนเองให้รู้เท่าทันโทษและพิษภัยของเสพติด และเร่งดำเนินการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

3) ด้านสังคม (social) พบว่า สภาพสังคมในปัจจุบันเอื้อต่อการติดสารเสพติดของเด็กและเยาวชนจากปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาการพนัน ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคต่าง ๆ เป็นต้น

4) ด้านเทคโนโลยี (technological) พบว่า เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสารมีส่วนทำให้การแพร่ระบาดของเสพติดมีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการหลบลี้การจับกุมทำได้ง่ายขึ้น

5) ด้านสิ่งแวดล้อม (environmental) พบว่า สภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหาเสพติดคือการเป็นแหล่งแพร่ระบาดของเสพติด หรือค่านิยมในชุมชนแวดล้อมที่มีต่อการบริโภคเสพติดของคนในชุมชน ซึ่งหากเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดา ก็จะทำให้มีการใช้เสพติดในชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ

6) ด้านกฎหมาย (legal) พบว่า การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องแต่ซ้ำซ้อนกัน จาก 24 ฉบับ ให้เหลือ “ฉบับเดียว” เป็นประมวลกฎหมายเสพติด ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2564 และการปลดล็อกเสพติดบางตัว

2. ปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยวิธีวิเคราะห์ด้วย 7's Model Analysis พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดประกอบด้วย

1) ด้านกลยุทธ์ (strategy) พบว่า รัฐบาลมีมาตรการป้องกันและแก้ไขที่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ประกอบด้วย มีหน่วยงานและวิธีการในการป้องกัน บำบัดรักษา แก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพและผู้ติดย มีหน่วยงานรับผิดชอบในการป้องกันการค้าเสพติด มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามเสพติด ไม่ว่าจะเป็นความเข้มงวดในการสกัดกั้นการลักลอบข้ามแดนผิดกฎหมายตลอดแนวชายแดนเมียนมา - ไทย ทำให้การลำเลียงเสพติดเข้าประเทศด้านชายแดนภาคเหนือ ลดระดับความรุนแรงลงโดยเปลี่ยนเส้นทางลำเลียงผ่าน สปป.ลาว ก่อนเข้ามาในประเทศไทยแทน และมีมาตรการปลดล็อกเสพติดบางประเภท เช่น พืชกระท่อมออกจากเสพติดประเภท 5 ส่งผลให้การจับกุมการลักลอบนำเข้าพืชกระท่อมในคดีร้ายสำคัญจากประเทศมาเลเซีย ลดลงตั้งแต่กลางปี 2564

2) ด้านโครงสร้างขององค์กร (structure) พบว่า มีโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ด้านยาเสพติดในบริบทต่าง ๆ อย่างชัดเจน ทั้งการป้องกันปราบปราม และการบำบัดรักษา

3) ด้านภาวะผู้นำหรือผู้บริหาร (style) พบว่า ผู้บริหารองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้ความสำคัญและตระหนัก ในการแก้ไขปัญหาเสพติด

4) ด้านระบบงาน (systems) พบว่า แต่ละหน่วยงานมีระบบงานที่ชัดเจน และมีความพยายามในการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน

5) ด้านบุคลากร (staff) พบว่า มีบุคลากร ในทุกภาคส่วนที่มีความรู้ความชำนาญในการ ป้องกัน บำบัดรักษา แก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติด

6) ด้านทักษะ (skill) พบว่า มีองค์ความรู้ และทักษะในการป้องกัน บำบัดรักษา แก้ไขและ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกันได้

7) ด้านค่านิยม (shared values) พบว่า ค่านิยมที่ว่า ผู้เสพ ผู้ติด คือ ผู้ป่วย เป็นค่านิยม ที่ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สามารถแก้ไขได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น สร้างความ ตระหนักรู้ และมีความพยายามร่วมกันในการ แก้ไขปัญหา

จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมี ส่วนร่วมการให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ ของครอบครัวและชุมชน โดยมีกระบวนการให้ ความรู้และสนับสนุนการทำงานของชุมชนภายใต้ อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนเอง เป็นการส่งเสริม และสนับสนุนทางวิชาการและกระบวนการ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วให้ชุมชนขับเคลื่อนต่อ มีการติดตามและประเมินผลร่วมกันเป็นระยะ ๆ

มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กร ต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งรูปแบบที่ใช้สอดคล้องกับ แนวทางการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์” ให้เป็น ศูนย์กลางของระบบการบริหารจัดการและ กระบวนการปฏิบัติงาน 5 ประการ ประกอบด้วย รวมพลังการเปลี่ยนแปลงจากผู้บริหารระดับสูง นำยุทธศาสตร์แปลงเป็นแผนงาน/โครงการ ที่เป็นรูปธรรม สร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการ การปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กรให้ สอดรับกับยุทธศาสตร์ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากร มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนงาน/ โครงการ และวางระบบการปฏิบัติงานตาม ยุทธศาสตร์ รวมทั้งเสริมด้วยแนวคิดการบริหาร จัดการ แบบยุคหลังสมัยใหม่ เน้นการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานจากหน่วยปฏิบัติ ให้หน่วย ปฏิบัติ สามารถริเริ่มและกำหนดแนวทางการ ปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และนำเสนอปัญหาข้อขัดข้อง เพื่อปรับรูปแบบการปฏิบัติให้สอดคล้องตาม สถานการณ์ปัญหาของหน่วยในการศึกษาของ Phuwadet Sawangsaeng (2019) ที่ได้ทำ การวิจัยเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กองทัพอากาศ พ.ศ. 2558 - 2562 ไปสู่แผนปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ กองทัพอากาศ พ.ศ. 2558 - 2562 มีวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของชาติ โดยนำไปสู่ แผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมป้องกันและประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการปราบปรามและการข่าว กิจกรรม บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และกิจกรรม ประเมินผลและบริหารจัดการ พร้อมทั้งได้สร้าง แนวทางการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์” ให้เป็น

ศูนย์กลางของระบบการบริหารจัดการและกระบวนการปฏิบัติงาน 5 ประการ ประกอบด้วย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากผู้บริหารระดับสูง นำยุทธศาสตร์แปลงเป็นแผนงาน/โครงการที่เป็นรูปธรรม สร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการ การปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากร มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ และวางระบบการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ รวมทั้งเสริมด้วยแนวคิดการบริหารจัดการ แบบยุคหลังสมัยใหม่ เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจากหน่วยปฏิบัติ ให้หน่วยปฏิบัติ สามารถริเริ่มและกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และนำเสนอปัญหาข้อขัดข้อง เพื่อปรับปรุงแบบการปฏิบัติให้สอดคล้องตามสถานการณ์ปัญหาของหน่วยให้กองทัพอากาศ ดำเนินการต่อไป

ดังนั้น ภาพสะท้อนจากการศึกษา คือ สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่มีผลกระทบต่อการใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ชุมชนถูกระบบราชการ กลืนด้านระเบียบของทางราชการ ทำให้การทำงานภาคประชาชนขาดเอกภาพ เพราะรัฐทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการ กลุ่มคนที่ทำงานด้วยอุดมการณ์ก็ค่อย ๆ จางหายไป หากรัฐเอื้อและสนับสนุนจะทำให้เกิดกลไกในการขับเคลื่อนของพลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี มีความขัดแย้ง แบ่งฝ่ายที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกิดขึ้นได้ช้า บางชุมชนก็ทำได้ไม่นานก็ห่างหายไป และการแพร่ระบาดของยาเสพติดเพิ่มขึ้น กลุ่มวัยรุ่นและวัยกลางคนที่เป็นวัยทำงาน มีการดื่มใบกระท่อม ผสมยาแก้ไอ และยา

แก้ปวดกันอย่างโจ่งแจ้งในชุมชนจนเป็นวิถีชีวิตปกติของกลุ่ม โดยที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ เพราะกฎหมายเอื้อให้กับผู้เสพ ส่งผลให้การควบคุมพฤติกรรมมการติดสารเสพติดทำได้ยากขึ้น และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนทำได้ยากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งปัญหาที่พบสอดคล้องกับการศึกษาของ Watsana Atsalikorn (2016, pp.165-177) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร แล้วพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องได้แก่ (1) ปัญหาด้านสมรรถนะ (2) ปัญหาด้านการควบคุม (3) ปัญหาทางด้านความร่วมมือและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (4) ปัญหาด้านอำนาจและความสัมพันธ์กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง และ (5) ปัญหาทางด้านความสนับสนุนและความผูกพันขององค์กร มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

■ บัณฑิตเห็น/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การสร้างเครือข่ายชุมชนด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด เพื่อใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรตระหนักรู้ และกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อชุมชนในการร่วมกันป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การผลักดันให้ชุมชน

มีส่วนร่วมในการป้องกันตนเอง และปลูกให้ชุมชนตื่นตัว โดยเฉพาะหน่วยงานหลัก ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ควรกำหนดนโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่เปิดกว้างสำหรับการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่หรือชุมชน เพื่อเชื่อมต่อเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

2) การสร้างเครือข่ายชุมชนด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการบำบัด รักษา แก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ควรทำหน้าที่ในการเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี ควรกำหนดนโยบายด้านการประสานเครือข่ายความร่วมมือในการบำบัดรักษาในรูปแบบที่หลากหลาย และรองรับการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดของชุมชนที่เกินกำลังของชุมชนในการบำบัดรักษา และการทำข้อตกลงร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีนวัตกรรมในการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด ตลอดจนให้การสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการบำบัด รักษา แก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยยาเสพติดทุกรูปแบบ

3) การสร้างเครือข่ายชุมชนด้านการติดตามและประเมินผลเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำ ซึ่งหน่วยงานที่มีความเหมาะสมในการเป็นแกนหลักในเรื่องนี้ คือ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ควรกำหนดนโยบายด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการติดตามและประเมินผลการแก้ไขพฤติกรรมเด็กและ

เยาวชนในคดียาเสพติด และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการกลับไปเสพยาซ้ำ หรือกระทำผิดซ้ำ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของชุมชน จะทำให้สามารถส่งต่อข้อมูลที่ดีในการปรับปรุง พัฒนา และแก้ไขระบบในภาพองค์รวมทั้งการป้องกัน การบำบัดรักษา และการป้องกันการกลับไปเสพยาซ้ำได้อย่างเป็นระบบ ครบวงจร

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) รัฐบาลควรมีการตั้งคณะกรรมการในการบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้ที่สามารถขับเคลื่อนนโยบายยาเสพติดร่วมกัน นับตั้งแต่การวางแผนนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ การดำเนินการ และการติดตามประเมินผลร่วมกัน

2) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศ โดยการสนับสนุนการทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับทุกภาคส่วน ทุกความชำนาญของแต่ละองค์กร ทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาชน

3) กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบการดูแลและแก้ไขเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติดทั้งการนำเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติด และพัฒนากระบวนการในการการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในคดียาเสพติด

ในระหว่างการเตรียมความพร้อมก่อนกลับสู่สังคม ที่สอดคล้องกับนโยบายและสามารถรองรับภารกิจของกรมพินิจฯ ได้อย่างแท้จริง

4) กรมคุมประพฤติ ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนในการเฝ้าระวัง ติดตาม และประเมินผลเด็กและเยาวชนในคดีอาญาเสพติดที่อยู่ในความดูแล ด้วยการบูรณาการงานของกรมคุมประพฤติในแต่ละพื้นที่กับองค์กรภาครัฐอื่น ๆ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการป้องกันการกระทำผิดและกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาเสพติด

5) สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนีในฐานะหน่วยงานหลักในยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันที่ใช้สาธารณชนสู่ทางในการแก้ปัญหา ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ด้วยการรองรับภารกิจในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่เกินกำลังขององค์กรภาคเอกชน หรือองค์กรภาคประชาชนที่จะดูแลแก้ไขได้ แล้วส่งคืนเมื่อผู้ป่วยมีอาการสงบ และเป็นศูนย์กลางในการบริหารเครือข่ายด้านการบำบัดรักษา เพื่อกระจายการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กับพื้นที่ในชุมชน มีการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการบำบัดรักษาแก่เครือข่ายชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

6) องค์กรภาคเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญเฉพาะด้าน และมีศักยภาพสูงในการทำงานที่องค์กรมีความเชี่ยวชาญ ควรประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคประชาชนในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการรองรับภารกิจที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความร่วมมือ

และพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกัน

7) องค์กรภาคประชาชน เป็นองค์กรที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้ก่อตั้งเห็นปัญหาในชุมชนแล้วหาวิธีการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น มีพื้นฐานหลักจากชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน ดังนั้น ควรแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือให้รอบด้าน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการขับเคลื่อนขององค์กร และสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนในการเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการนำนโยบายด้านยาเสพติดไปปฏิบัติในชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานนำไปใช้หรือปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนายุทธศาสตร์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนที่เป็นปัจจุบัน

4. การนำไปใช้ประโยชน์

จากงานวิจัยยุทธศาสตร์การแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม สามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์

คือ การนำเสนอยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา ยาเสพติดโดยใช้พลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้กับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาครัฐ ได้แก่ สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในคดี ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ และองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ ในการเฝ้าระวัง ติดตาม และประเมินผลผู้ ใช้ ยาเสพติดที่กลับไปใช้ชีวิตในชุมชนภายหลัง การปล่อยตัวสู่สังคม เป็นการใชพลังเครือข่าย ในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

■ บรรณานุกรม

Ministry of Digital Economy and Society and Office of the Narcotics Control Board. (2023). *People opinion survey of National policies and plans regarding Prevent, suppress and solve drug problems on 2023*.n.p.

Ministry of Justice. (2020). *Annual report 2020*. n.p.

Office of the Narcotics Control Board. (2023, March 22) National policies and plans regarding Prevent, suppress and solve drug problems (2023 - 2027). Royal Thai Goverment gazette.Rule 140 Session 68.p.1

Office of the Narcotics Control Board. (2023). *Official document of Drug problem in community 2023*. n.p.

Phuwadet Sawangsaeng. (2019). *Guidelines for driving strategies to prevent and solve drug problems through action plan of Thai air force on 2015 - 2019*. National Defense College National Defense Studies Institute.

Warangkana Chankong and Pajaree Polprasert. (2018). Constructing confidence in self-efficacy of children and youth groups outside the Educational Institutions to build up the immune system for narcotic prevention through community participation. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 12(3), pp.147-159.

Watsana Atsalikorn. (2016). *The policies to prevent and resolve drug treatment of Tambon Administration Organization : A study of District. Kamphaeng Phet province*. Proceeding of the 3rd National Academic Conference, Kamphaeng Phet Rajabhat University (Volume 2), pp.165-177. Institute of Research and Deverlopment, Kamphaeng Phet Rajabha University.

